

بسم الله الرحمن الرحيم

نشست علمی افق های نوین آموزش عالی و دارالفنون

به مناسبت شهادت میرزا تقی خان امیرکبیر (۱۲۳۰ ه ق)

معاونت فرهنگی و اجتماعی با همکاری مدیریت برنامه، بودجه و تحول اداری

سخنران : دکتر الهام ملک زاده، عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مدیر علمی نشست: خانم دکتر زهرا علیزاده بیرجندی عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه بیرجند

زمان: سه شنبه ۱۴۰۰/۱۰/۲۱ ساعت ۱۲

لینک برگزاری نشست:

Ac5.birjand.ac.ir/farhangimeeting

تعداد حاضرین در نشست: ۱۵۶ نفر

گزارش نشست:

نشست علمی افق های نوین آموزش عالی و دارالفنون به مناسبت شهادت میرزا تقی خان امیرکبیر (۱۲۳۰ ه ق) توسط معاونت فرهنگی و اجتماعی با همکاری مدیریت برنامه، بودجه و تحول اداری روز سه شنبه ۱۴۰۰/۱۰/۲۱ ساعت ۱۲ به صورت مجازی با حدود ۱۶۰ شرکت کننده، برگزار شد. دکتر علی اکبر محمدی مدیر فرهنگی ضمن خوشامدگویی به حضار و گرامی داشت، مناسبت تقارن نشست با شهادت امیرکبیر (رحمت الله علیه) به بیان خلاصه- ای از فعالیت های دانشگاه درخصوص موضوع فرهنگ دانشگاهی با همکاری موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین انتشار مجموعه مقالات این همایش ها در بیش از ۱۰۰۰ صفحه و برگزاری ۹ نشست در سال گذشته با مدیریت دکتر نعمت الله فاضلی و نشست هایی در پاییز امسال، پرداخت وی تلاش همکاران در معاونت و دانشکده علوم تربیتی و علوم انسانی و دیگر بخشها را خاطر نشان کرد و افزود دانشگاه می کوشد جایگاه دانش و فرهنگ به جایگاه اصلی و والای خود نزدیک شود و نگاهی نو به فرهنگ شکل بگیرد.

در ادامه دکتر زهرا علیزاده بیرجندی مدیر علمی نشست، تجربیات و درس هایی که می توان از زندگی امیر کبیر به عنوان فردی که پاک بود و سیاست های سخت او ضمانت اجرایی داشت، در چند مبحث بیان کردند. مدیریت و اخلاق حرفه ای و گسترش اخلاق مدنی، احساس تکلیف به عنوان نجات دهنده مردم از رنج و ناآگاهی، دلیری و شجاعت و جسارت برای لغو خیلی از رسوم نادرست سنتی دوران قاجار، اصلاحات مملکتی و مبارزه با فساد با هر موضوعی بویژه دزدی حاکمان از

مردم و مبرا کردن ادارات از رشوه و سودجویی مسئولین، اجرای قوانین و پایبندی به آن و توجه به وضعیت بهداشت و سلامت و واکسیناسیون مردم و احساس مسئولیت در برابر تک تک آحاد اجتماع، نوآوری در راه دانش و صنعت در مسیر آگاهی دادن به مردم و قوی کردن کشور در جنبه های مختلف با ارسال کاروان هایی از افراد جهت کسب دانش و مهارت به دیگر کشورها و دعوت از دانشمندان و اساتید فن و در نهایت تأسیس دارالفنون و روزنامه همچنین رویه آزاد منشانه و شکیبایی در برابر دگر اندیشان و مدارای مذهبی با اقلیت ها و دادن حق آزادی پرستش، با در نظر داشتن مصالح سیاسی و ملی، پاسداری از هویت ملی و استقلال سیاسی در مقابل تعرضات خارج تا جایی که حتی دشمنان نیز از او به نیکی یاد کردند و خصیصه های بارز و اسطوره ای او را بیان داشته اند.

سخنران اصلی این نشست خانم دکتر الهام ملک زاده، عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پیرامون موضوع افق های نوین آموزش عالی و دارالفنون بیان داشت تأسیس آن یکی از مهمترین عوامل ارتباط ایران و امور بین الملل بود. بعد از هفت یا هشت قرن متوجه شدیم که وضعیت علوم و فنون در کشور ما یکنواخت است و به روز نیست و بی خبر بودیم از آنچه علمای خارج می آموختند. علوم در حد زمان غیاث الدین کاشانی و خواجه نصیرالدین طوسی بود و تا دوران قاجار از علوم جدید مثل ریاضی، آمار، انتگرال و فلسفه و طب و هندسه بی خبر بودیم و علوم دیگر مثل نجوم نیز تقریباً همین وضعیت را در ارتباط با همسطح بودن با علوم جهانی داشت.

با پیش آمد دو جنگ بزرگ ایران و روس و معاهده های ترکمنچای و گلستان خیلی تفاوت های دیگر و کمبودها از جمله تسلیحات، روش ها و علوم جنگی و ارتباطی را متوجه شدیم که نه تنها در جنگ به شکست انجامیده بود بلکه در روابط دیپلماسی و میز مذاکره نیز مغلوب شدیم. در سال ۱۲۲۶ ولیعهد عباس میرزا برای از بین بردن ندانسته های دانش که به فاصله چند قرن بین ما و دنیا بود اولین اقدام را که فرستادن دو نفر به خارج برای یادگیری بود انجام داد و بعد از آن کاروان های دیگر برای آموختن علوم و فنون از جمله هندسه یا همان مهندسی، طب، زبان خارجی، قفل و کلید سازی، چاپ و نشر، و حتی روزنامه نگاری فرستاده شدند.

اما این موارد در برگیرنده تبعاتی هم بودند از جمله هزینه ها، انحرافات و پیامدهای دیگر از که افرادی مثل ناصرالدین شاه و امیرکبیر را برآن داشت با بررسی های زیاد به پرفایده ترین و کم هزینه ترین راه دست یابند. اندیشه دارالفنون امیر کبیر نه تنها باعث گسترش علوم و فنون در کشور بلکه ایجاد تکنولوژی لازم و متخصص برای پیاده سازی آن نیز بود بنابر این وی اسطوره اصلاحات دولتی در ایران بود. در ابتدا دو دلیل نگران کننده وجود داشت اول مخالفت روحانیت که البته به دلیل متفاوت بودن رشته های دارالفنون با مدارس علمیه و عدم سنخیت و عدم امکان رقابت این مخالفت پیش نیامد و دوم سطح تحصیل که دارالفنون از نوع کالج یا پلی تکنیک بود جایی که تکنیسین تربیت می کند و در حد علم تنها نبود.

با تأسیس دارالفنون بعد از حدود ۶۰۰ یا ۷۰۰ سال، دوره پایان رکود ایران و آغاز افق های نوین و باز شدن دریچه هایی نو به سمت توسعه و پیشرفت فراهم شد مانند مدرسه نظام، علوم سیاسی، مدرسه طب و صنوف علمی کاملاً تخصصی که الان هم تأثیر آن در اجتماع ما وجود دارد. نکته دیگر این که ایرانی ها با زبان های مختلف به جز عربی آشنا شدند و در پی آن نهضت ترجمه صورت گرفت و این تحولات در دوره ناصری زیربنای

علوم زیادی شد و در دوران بعدی با چاپ های سنگی رونق زیادی به کتب و انتشار آثار داده شد. نمونه این که اعتمادالسلطنه با همه تقرب در دولت، کتاب خاطرات یک الاغ را ترجمه کرد که آگاهی از فساد لوئی چهاردهم و حکومت مطلقه را می داد.

افرادی که با ایران در ارتباط بودند به مسائلی فراتر از علم هم می پرداختند که بعدها مطلوب جلوه کرد و با وجود استبداد ایران چیزی تحت عنوان فکر جمهوریت رشد پیدا کرد. در دارالفنون هم بعدها تدریس نظام داشتیم. آگاهی از مسائل جنگی و ابزار و فنون نظام از کتب و جزوه ها و آشنایی جوانان ایران از دیگر کشورها زیاد شد. امیر کبیر معتقد بود پول ایرانی در ایران خرج شود و آموزش دهندگان ایرانی باشند. ایجاد دانشگاه مبتنی بر علوم جدید در ایران شاید بهترین روش برای جلوگیری از رکود و تحمیل هزینه های گزاف بر ایران بود. امیر کبیر تلاش کرد از اساتید اتریش و ایتالیا در زمینه های هنری و نقاشی استفاده کند و اساتید روس و انگلیس به دلایل سیاسی حضور نداشته باشند. تدریس علوم در تمام طول سال به جز محرم و صفر مدت کمی از تابستان یکسره برقرار بود و دانش آموختگان حقوق کمی می گرفتند و سه بار در سال امتحان می شدند و تشویق و تنبه وجود داشت تعلیم ۷ سال بود بعد ۴ سال شد و در مقطعی محصل گروهی پذیرش نگردید. آموزش ها همراه با کارآمدی خروجی بود. کار عملی درس هندسه ترسیم نقشه تهران بود و یا سنجش ارتفاع کوه دماوند و برای آموزش عملی محصلین تأسیسات آزمایشگاهی فیزیک و شیمی وجود داشت و کارخانه شمع سازی، بلور سازی، کاغذ گری، ریسمان ریزی و چاپ خانه که برای استفاده محصلین در کنار دارالفنون بود.

مدرسه دارالفنون به دلیل اثرگذاری عمیق که در سطح ارتقاء دانشجویان جدید در علوم جدید داشت این افراد در حد توان خود در حوزه مورد علاقه تلاش می کردند و مشکلات آن حوزه را برطرف می کردند. مدرسه نظام تبریز در سال ۱۲۷۵ به سبک دارالفنون دانش آموختگان زیادی داشت که منشأ اثر بودند از این دست مدارس در رشته های دیگر مثل زبان خارجه و جغرافیا نیز فعالیت داشتند.

از عوامل عدم موفقیت دارالفنون و به مخاطره افتادن اثرگذاری آن این بود که ۱- دانش آموختگان در رشته های تخصصی خود به کار گماشته نمی شدند مثلاً میزا منجم باشی در تلگرافخانه مشغول شد و عبدالرسول اصفهانی که ریاضی می دانست حاکم شهر شد. ۲- این که استفاده مناسب از تحصیل کنندگان نمی شد زیرا شاه ترس داشت مدرسه سیاسی شود و افکار فراماسونری یا جمهوری خواهی زیاد شود بنابر این شاه رسیدگی جدی به دارالفنون و علوم سیاسی نمی کرد. ۳- ملیجک از دارالفنون استفاده می کرد برای شیطنت تا جایی که گاهی مدرسه تعطیل می شد. ۴- در عین حال که امیرکبیر با درایت و اثرگذار بود و معلم های خوبی در نظر می گرفت اما بعد ها این معلم ها آموزش های خوبی نمی دادند. در آن دوران در سطوح مختلف تغییراتی پیش آمد که منجر به انقلاب مشروطه شد و کم کم اهمیت دارالفنون کم شد و به محاق رفت.

آشنایی با امیر کبیر و تحلیل کارهای او و ساختن الگوهای خوب برای جامعه ایران که مولفه های فرهنگی دیرینه دارد بسیار ضروری است و باعث پویایی و وابستگی این فرهنگ اصیل با جامعه می شود. در پایان به این نکته اشاره شد که لازم است ابتدا مشکل شناسایی شود و بعد تعیین هدف صورت پذیرد سپس برنامه ریزی دقیق انجام شود. در نهایت بهره برداری از افراد متعهد و متخصص و علاقه مند در انجام کارها و مدیریت های کشور بسیار ضروری به نظر می رسد.

در پایان به چند پرسش شرکت کنندگان درخصوص منابع و مستندات موضوع امیر کبیر، پاسخ داده شد.

